

## PROJEKT PODSTAWY PROGRAMOWEJ

### I ETAP EDUKACYJNY: KLASY I – III EDUKACJA WCZESNOSZKOLNA

Podstawa programowa edukacji wczesnoszkolnej zawiera opis zadań szkoły, które wynikają z jej funkcji wychowawczej, kształcącej i opiekuńczej, cele ogólne edukacji wczesnoszkolnej oraz efekty realizacji zadań, czyli założone osiągnięcia uczniów na koniec edukacji wczesnoszkolnej.

Edukacja wczesnoszkolna, jako pierwszy etap kształcenia w systemie szkolnym, obejmuje trzy lata nauki w klasach I, II i III. Charakteryzują ją:

- 1) spokój i systematyczność procesu nauki,
- 2) nastawiona na rozwój wielokierunkowość działania,
- 3) dostosowanie tempa pracy do możliwości psychoruchowych każdego ucznia,
- 4) dostosowanie poznawanych zagadnień do możliwości percepcyjnych dziecka.

Kształcenie na tym etapie nie powinno być procesem nazbyt szybkim, aby aktywności dzieci nie dostosowywać do edukacji, ale odwrotnie – edukację ukierunkować na rozwój dziecka i realizację naturalnych potrzeb rozwojowych każdego ucznia, respektując jego podmiotowość i autonomię na drodze budowy indywidualnej wiedzy, stopniowego przejścia od dzieciństwa do początków okresu dorostania.

Edukacja na tym etapie wymaga niezwyklej staranności w doborze treści nauczania, środków, strategii, metod i technik nauczania, aby ukazać dzieciom scalony obraz świata i ułatwić jego rozumienie. Doświadczenia uczniów i wyprowadzone z nich aktywności: zabawowa, zabawowo-zadaniowa i zadaniowa, tworzyć powinny, spełniające poznawcze oczekiwania uczniów, rozwojowe sytuacje edukacyjne.

Profesjonalna organizacja procesu uczenia się uczniów w klasach I – III powinna opierać się na aktualnych podstawach naukowych i osiągnięciach współczesnej pedagogiki, aby kształcenie na tym etapie, chroniąc naturalny rozwój dzieci, prowadziło do:

- 1) uczenia się poprzez doświadczanie, z jednoczesnym wykluczeniem mechanicznego uczenia się dzieci;
- 2) stosowania praktycznych eksperymentów, a unikania niepożądanego werbalizmu;
- 3) wyboru zagadnień i treści adekwatnych do naturalnych, rzeczywistych potrzeb i oczekiwań poznawczych dzieci, a wykluczenia treści niespełniających tego warunku.

Dzięki takiej organizacji, kształcenie na I etapie edukacji kontynuuje, rozpoczęty w przedszkolu, proces adaptacji do aktywności w grupie oraz proces indywidualnej i grupowej ak-

tywności poznawczej. Pozwoli to dzieciom na stopniowe rozpoznawanie różnych wzorów uczenia się, umożliwi pełne i bardziej świadome uczestnictwo w procesie edukacyjnym, a także optymalne wykorzystanie swojego potencjału.

Do zadań szkoły na etapie edukacji wczesnoszkolnej należy:

- 1) wspieranie wielokierunkowej aktywności dziecka, polegające na organizowaniu sytuacji edukacyjnych, eksperymentów naukowych i doświadczeń, wpływających na jego postępy we wszystkich obszarach rozwojowych: fizycznym, emocjonalnym, społecznym i poznawczym; efektem tego postępu ma być przygotowanie uczniów do podjęcia nauki na drugim etapie edukacji;
- 2) zapewnienie prawidłowej organizacji zabawy, nauki i odpoczynku dla uzyskania ciągłości procesów adaptacyjnych w odniesieniu do wszystkich dzieci, w tym rozwijających się w sposób nieharmonijny, wolniejszy, przyspieszony;
- 3) wspieranie aktywności dziecka, która podnosi poziom integracji sensorycznej;
- 4) wspieranie aktywności dziecka, która kształtuje umiejętność korzystania z rozwijających się umysłowych procesów poznawczych, niezbędnych do tworzenia własnych wzorów zabawy, nauki i odpoczynku;
- 5) wybór (opracowanie) i realizacja programu nauczania, opartego na treściach adekwatnych do poziomu rozwoju dzieci, ich możliwości percepcyjnych, wyobrażeń i rozumowania;
- 6) planowa realizacja programu nauczania, szanująca godność uczniów, ich naturalne indywidualne tempo rozwoju, wspierająca indywidualność, oryginalność, wzmacniająca poczucie wartości, zaspokajająca potrzebę poczucia sensu aktywności własnej i współdziałania w grupie;
- 7) zapewnienie dostępu do wartościowych rozwojowo źródeł informacji, nowoczesnych technologii oraz przygotowanej ergonomicznie przestrzeni edukacyjnej;
- 8) organizacja zajęć:
  - a) dostosowanych do intelektualnych potrzeb i oczekiwań rozwojowych dzieci, wywołujących zaciekawienie, zdumienie i radość odkrywania wiedzy, prowadzących do integracji psychicznej, rozumienia emocji, uczuć własnych i innych osób;
  - b) wspierających aktywności dzieci, rozwijających nawyki i zachowania adekwatne do poznawanych wartości, takich jak: bezpieczeństwo własne i grupy, utrzymanie zdrowia, sprawność fizyczna, zaradność, samodzielność, odpowiedzialność, poczucie obowiązku;
- 9) organizacja przestrzeni edukacyjnej
  - a) umożliwiającej systematyczny rozwój wrażliwości estetycznej w odniesieniu do wielu dyscyplin życia człowieka, takich jak: spożywanie posiłków, ruch, ubieranie się i zachowanie, mowa, odbiór i tworzenie sztuki, uczestnictwo w imprezach i uroczystościach szkolnych i pozaszkolnych, np. patriotycznych i rocznicowych;
  - b) umożliwiającej dzieciom poznanie wartości i norm społecznych, których źródłem jest rodzina, społeczność szkolna, społeczność lokalna i regionalna, naród oraz rozwijanie zachowań wynikających z tych wartości, a możliwych do zrozumienia na tym etapie rozwoju dziecka;

umożliwiającej zaspokojenie oczekiwań poznawczych związanych z innymi narodami, np. krajów Unii Europejskiej czy innych krajów, innych zjawisk przyrodniczych, muzycznych, artystycznych, a także zabaw i zwyczajów dzieci innych narodowości, uwzględniającej możliwości percepcji, rozumienia tychże zagadnień na tym etapie rozwoju dziecka;

- 10) w porozumieniu z rodzicami, systematyczne uzupełnianie programu nauczania i programu wychowawczo-profilaktycznego o nowe treści, wynikające z nagłego pojawienia się sytuacji lub zagrożeń cywilizacyjnych, np.: patologiczne zjawiska społeczne, psychologiczna ingerencja mediów w rozwój dziecka, nieodpowiedzialne korzystanie z technologii, ubezwłasnowolnienie reklamą, modą; katastrofy, traumatycznego zdarzenia.

### **Cele ogólne osiągnięte przez uczniów na koniec edukacji wczesnoszkolnej, odnoszące się do poszczególnych obszarów rozwoju dziecka**

Cele ogólne edukacji wczesnoszkolnej zostały opisane w odniesieniu do czterech obszarów rozwojowych dziecka: fizycznego, emocjonalnego, społecznego i poznawczego. Cele te uczeń osiąga w toku nauki, poprzez przeobrażanie charakteryzujących dzieciństwo, prostych czynności praktycznych i intelektualnych w czynności złożone. Zbiór celów ogólnych przedstawia sprawności, umiejętności, wiedzę początkową i zachowania, czyli fundament, na którym oparta będzie praca na II etapie edukacji, w klasach IV –VIII.

#### **Cele ogólne edukacji wczesnoszkolnej:**

- 1) w zakresie fizycznego obszaru rozwoju uczeń osiąga:

- a) sprawności motoryczne i sensoryczne, tworzące umiejętność skutecznego działania i komunikacji;
- b) świadomość zdrowotną, wyrażaną przez podstawowe zachowania, prowadzące do higieny i pielęgnacji ciała;
- c) świadomość ciała, umożliwiającą wykonywanie samodzielnych ćwiczeń ruchowych, rozwijających: szybkość, siłę, wytrzymałość, moc, zwinność, gibkość;
- d) umiejętność wykorzystania własnej aktywności ruchowej w różnych sferach działalności człowieka: zdrowotnej, rekreacyjnej, artystycznej, sportowej, obronnej;
- e) umiejętność wykorzystania własnej aktywności ruchowej do organizacji nauki i odpoczynku, zrozumienie roli ruchu w procesie utrzymania zdrowia;
- f) umiejętność ochrony własnej i ochrony innych poprzez rozumienie i respektowanie przepisów gier, zabaw zespołowych, przepisów ruchu drogowego w odniesieniu do pieszych, rowerzystów, rolkarzy, biegaczy i innych osób, których poruszanie się w miejscu publicznym może tworzyć zagrożenie bezpieczeństwa;
- g) umiejętność organizacji bezpiecznych zabaw ruchowych i tworzenia reguł, zasad, zrozumiałych komunikatów w postaci znaków i symboli;

- 2) w zakresie emocjonalnego obszaru rozwoju uczeń osiąga:

- a) umiejętność rozumienia swoich emocji i uczuć, nazywania ich oraz rozpoznawania tych samych emocji i uczuć u innych osób;
- b) umiejętność panowania nad przeżywanymi emocjami i wyrażania ich w sposób umożliwiający współdziałanie w grupie oraz adaptację w nowej grupie;
- c) umiejętność przedstawiania swych doświadczeń uczuciowych przy pomocy prostej wypowiedzi ustnej lub pisemnej, różnorodnych artystycznych form wyrazu;
- d) umiejętność odczuwania i budowania więzi uczuciowej, w tym więzi z grupą, społecznością szkoły, oraz umiejętność identyfikowania się z rodziną, klasą, a także ze społecznością miasta czy wsi oraz wspólnotą narodową;
- e) umiejętność uświadamiania sobie uczuć przeżywanych przez inne osoby z jednoczesną próbą zrozumienia, dlaczego one występują, różnicowania form ich wyrażania w zależności od wieku;
- f) umiejętność rozumienia odczuć zwierząt, wyrażania tych stanów za pomocą prostych wypowiedzi ustnych i pisemnych oraz różnorodnych artystycznych form wyrazu;

3) w zakresie społecznego obszaru rozwoju uczeń osiąga:

- a) umiejętność identyfikowania się z grupami społecznymi, które dziecko reprezentuje, nazywania tych grup i ich charakterystycznych cech;
- b) umiejętność oceniania własnego postępowania i korzystania z tej oceny w pracy nad sobą,
- c) umiejętność oceny postępowania innych ludzi, odwoływania się w tej ocenie do przyjętych zasad i wartości, z których zasady zostały wyprowadzone, nazywanie poznanych wartości;
- d) umiejętność przyjmowania konsekwencji swojego postępowania;
- e) umiejętność współdziałania, współpracy oraz samodzielnej organizacji pracy w małych zespołach kolegów i koleżanek, w tym organizacji pracy przy wykorzystaniu technologii;
- f) umiejętność samodzielnego wyrażania swoich oczekiwań i potrzeb społecznych;
- g) umiejętności przejawiania szacunku do kolegów, koleżanek, osób dorosłych za pomocą prostych form wyrazu i stosownego zachowania;
- h) umiejętność tworzenia relacji społecznych;
- i) umiejętność przejawiania szacunku do przyrody i ojczyzny za pomocą prostych form wyrazu i stosownego zachowania;
- j) umiejętność samodzielnej organizacji czasu przeznaczonego na odpoczynek indywidualnie i w grupie, rozwój zainteresowań;
- k) umiejętność dbania o bezpieczeństwo własne i innych uczestników grupy, w tym bezpieczeństwo związane z komunikacją za pomocą nowych technologii;

4) w zakresie poznawczego obszaru rozwoju uczeń osiąga:

- a) umiejętność samodzielnego, refleksyjnego, logicznego, twórczego i krytycznego myślenia;
- b) umiejętność poprawnego posługiwania się językiem polskim w mowie i piśmie, pozwalająca na samodzielną aktywność,

- c) świadomość językowa, pozwalająca na poprawną komunikację i efektywną naukę w języku polskim,
  - d) umiejętność czytania na poziomie umożliwiającym samodzielne korzystanie z niej w różnych sytuacjach życiowych, w tym kontynuowanie nauki na kolejnym etapie edukacyjnym;
  - e) umiejętność rozumienia i używania prostych komunikatów w języku obcym; umiejętność rozumienia podstawowych pojęć i działań matematycznych, samodzielne korzystanie z nich w różnych sytuacjach życiowych, umiejętność schematyzacji, wstępnej matematyzacji wraz z opisem tych czynności: słowami, obrazem, symbolem;
  - f) umiejętność stawiania pytań, dostrzegania problemów, zbierania informacji potrzebnych do ich rozwiązania;
  - g) umiejętność czytania prostych tekstów matematycznych, np. zadań tekstowych, łamigłówek i zagadek, symboli;
  - h) umiejętność obserwacji faktów, zjawisk przyrodniczych, zjawisk społecznych i umiejętność formułowania wniosków, spostrzeżeń z nich wynikających;
  - i) umiejętności rozumienia legend, faktów historycznych, tradycji, elementów kultury materialnej i duchowej oraz pojęć i symboli z nimi związanych, takich jak: rodzina, dom, naród, ojczyzna, kraj;
- umiejętność uczestnictwa w kulturze oraz wyrażania swych spostrzeżeń i przeżyć za pomocą plastycznych, muzycznych, technicznych środków wyrazu, a także przy użyciu nowoczesnych technologii.

## **EFEKTY REALIZACJI ZADAŃ, CZYLI ZAŁOŻONE OSIĄGNIĘCIA UCZNIÓW NA KONIEC EDUKACJI WCZESNOSZKOLNEJ**

Ogólne cele rozwoju ucznia, osiąmane na zakończenie edukacji wczesnoszkolnej, są źródłem celów szczegółowych, zapisanych w formie efektów. Uczeń ma je osiągać, realizując zadania, wymagające wielokierunkowej aktywności. Zakres tej aktywności wytyczają, wymienione w podstawie programowej, treści nauczania, przyporządkowane poszczególnym dyscyplinom naukowym. Przedstawienie osiąganých celów w odniesieniu do tych dyscyplin jest pewnego rodzaju konwencją, potrzebną dla uzyskania przejrzystości opisu, a nie dyrektywą dla organizatorów edukacji wczesnoszkolnej. Proces kształcenia na tym etapie ma charakter zintegrowany, a nie przedmiotowy. Opisane poniżej osiągnięcia uczniów na koniec klasy trzeciej powinny stać się dla autorów programów nauczania wyznacznikiem do standaryzacji procesu kształcenia i pokazania sposobu osiągania tychże celów na przestrzeni trzech lat nauki w szkole.

### **1. Edukacja polonistyczna**

#### **1) Osiągnięcia w zakresie słuchania. Uczeń:**

- a) słucha z uwagą wypowiedzi nauczyciela, innych osób dorosłych z otoczenia, kolegów i koleżanek w różnych sytuacjach życiowych, wymagających komunikacji i wzajemnego zrozumienia; słuchając tych wypowiedzi, samodzielnie koncentruje się, a swoim zachowaniem okazuje szacunek osobie wypowiadającej się;

- b) słucha z uwagą wypowiedzi nauczyciela w sytuacjach zadaniowych, zgłaszając stosownym pytaniem problem braku rozumienia konkretnych fragmentów słuchanej wypowiedzi; wykonuje zadanie według usłyszanej instrukcji;
- c) słucha tekstów czytanych przez nauczyciela lub inne osoby dorosłe: zagadek, wierszy, prozy, opowiadań, opisów, listów, regulaminów, notatek, tekstów informacyjnych, a także tekstów czytanych i napisanych przez kolegów i koleżanki; wypowiada się na ich temat;
- d) słucha uważnie i z powagą wypowiedzi osób podczas uroczystości, koncertów, przedstawień, obchodów, świąt narodowych i innych zdarzeń, przyjmując postawę skupienia, samokontroli i szacunku; uczestnicząc w opisanych sytuacjach, wyczuwa ich nastroj i przyjmuje adekwatne do niego zachowania, np. śmieje się z usłyszanych dowcipów, zachęcony, włącza się do wspólnego skandowania, śpiewania;
- e) panuje nad chęcią nagłego wypowiedzania się, mobilizuje się do słuchania i czekania na własną kolej, szczególnie w momencie wskazywania tej potrzeby przez drugą osobę;
- f) rezygnuje ze słuchania osoby sobie nieznanej, gdy może być zagrożone jego własne bezpieczeństwo.

## 2) Osiągnięcia w zakresie mówienia. Uczeń:

- a) formułuje pytania dotyczące sytuacji zadaniowych, wypowiedzi ustnych kolegów i koleżanek, nauczyciela, czy innych osób z otoczenia dziecka, dotyczące wysłuchanych i przeczytanych utworów literackich, obejrzanych plakatów, obrazów w książkach, muzeach, mediach, uczestnictwa w wydarzeniach artystycznych, sportowych, historycznych, patriotycznych, narodowych, obchodach świąt, a także dotyczące wydarzeń prezentowanych w audycjach radiowych, programach telewizyjnych, filmach oraz nowoczesnych źródłach informacji;
- b) wypowiada się w formie uporządkowanej i rozwiniętej na tematy związane z przeżyciami, sytuacjami szkolnymi, doświadczeniem życiowym, takim jak: lektura książek i różnych źródeł informacji, uczestnictwo w zabawie, wydarzeniach kulturalnych, okazjonalnych, sportowych, odbiór dzieł sztuki (np. filmu, przedstawienia teatralnego, obrazu, plakatu, słuchowiska);
- c) wypowiada się płynnie, wyraziście, stosując adekwatne do sytuacji techniki języka mówionego: pauzy, zmianę intonacji, tempa i siły głosu, w zależności od sytuacji społecznej dobiera stosowną formę komunikacji werbalnej i własnego zachowania, wyrażającą szacunek do rozmówcy;
- d) samodzielnie porządkuje swoją wypowiedź, omawia treść przeczytanych tekstów, a także obrazków indywidualnych i cykli obrazów; nadaje znaczenie i tytuł obrazom, fragmentom tekstów, układa zdarzenia we właściwej kolejności jako przygotowanie do redakcji planu;
- e) samodzielnie układa w formie ustnej opowiadanie, recytuje wiersze oraz wygłasza z pamięci krótkie teksty prozatorskie;
- f) składa ustne sprawozdanie z wykonanej pracy, np. opieki nad domowym zwierzęciem, udziału w widowisku sportowym, po odegraniu roli w sztuce teatralnej czy etiudzie filmowej;

- g) wykonuje własne eksperymenty językowe, nadaje znaczenie czynnościom i doświadczeniom, tworząc charakterystyczne dla siebie formy wypowiedzi.

3) Osiągnięcia w zakresie czytania. Uczeń:

- a) obejmuje wzrokiem jednocześnie kilka wyrazów lub krótkie zdanie, przy jednorazowym spojrzeniu na tekst drukowany lub napisany odręcznie;
- b) czyta płynnie, poprawnie, i wyraziście na głos teksty zbudowane z wyrazów opracowanych w toku zajęć, dotyczące rzeczywistych doświadczeń dzieci i ich oczekiwań poznawczych;
- c) czyta w skupieniu po cichu teksty zapisane samodzielnie w zeszycie oraz teksty drukowane;
- d) wyodrębnia postacie i zdarzenia w utworach literackich, ustala kolejność zdarzeń, ich wzajemną zależność, odróżnia zdarzenia istotne od mniej istotnych, postacie główne i drugorzędne; wskazuje cechy i ocenia bohaterów, uzasadnia swą ocenę, wskazuje wydarzenie zmieniające postępowanie bohatera, określa nastrój w utworze;
- e) pracuje z tekstem, wyszukując fragment, według niego najpiękniejszy, najważniejszy, trudny do zrozumienia, lub określony przez nauczyciela, wskazuje w tekstach wyrazy oznaczające rzeczy i czynności;
- f) eksperymentuje, czytając tekst, przekształca go, wstawiając inne znane wyrazy w zdania, układa opowiadania twórcze, np. dalsze losy bohatera, komponuje początek i zakończenie tekstu na podstawie ilustracji lub przeczytanego fragmentu utworu;
- g) wyróżnia w czytanych utworach literackich: dialog, opowiadanie, opis;
- h) odróżnia utwory wierszowane od pisanych prozą, określa, który tekst jest: notatką, zagadką, informacją, listem, życzeniami, podziękowaniem czy ogłoszeniem;
- i) czyta samodzielnie wybraną książkę.

4) Osiągnięcia w zakresie pisania. Uczeń:

- a) układa i zapisuje opowiadanie złożone z 6-10 poprawnych wypowiedzi, w ramach zagadnień opracowanych podczas zajęć; na podstawie własnych obserwacji lub lektury opisuje osobę, przedmiot, element świata przyrody; pisze notatkę, życzenia, ogłoszenie, zaproszenie, podziękowanie, przeproszenie, list; zapisuje adres nadawcy i odbiorcy; do pisania krótkich tekstów wykorzystuje także komputer;
- b) odręcznie pisze czytelnie, płynnie i kształtnie wyrazy, zdania i tekst ciągły; właściwie rozmieszcza tekst ciągły na stronie zeszytu, sprawdza i poprawia napisany tekst; zapisując tekst, przestrzega poprawności ortograficznej w wyrazach poznanych i opracowanych podczas zajęć;
- c) stosuje poprawnie znaki interpunkcyjne na końcu zdania i przecinki przy wyliczaniu, zapisuje poznane i najczęściej stosowane skróty, w tym skróty matematyczne, porządkuje wyrazy w kolejności alfabetycznej według pierwszej i drugiej litery;
- d) zapisuje poprawnie liczebniki, np. sześćset oraz wybrane, poznane w trakcie zajęć, pojęcia dotyczące innych dyscyplin naukowych;
- e) stosuje poprawną wielkość liter w zapisie: tytułów utworów, książek, poznanych nazw geograficznych, imion, nazwisk;

- f) pisze na jednej linii, utrzymując stosowną proporcję w rozmieszczeniu liter, połączeń liter, odstępów pomiędzy literami i wyrazami, zachowując odpowiedni kształt i płynność pisma.

5) Osiągnięcia w zakresie świadomości językowej. Uczeń:

- a) wyróżnia w wypowiedziach zdania, w zdaniach wyrazy, w wyrazach sylaby oraz głoski: samogłoski i spółgłoski;
- b) rozpoznaje zdania oznajmujące, pytające, rozkazujące, w wypowiedziach ustnych i pisemnych;
- c) przekształca zdania oznajmujące w pytania i odwrotnie oraz zdania pojedyncze w złożone;
- d) w wypowiedziach ustnych i pisemnych używa, w poprawnej formie gramatycznej, wyrazów oznaczających rzeczy, czynności, cechy (osób, przedmiotów, zjawisk);
- e) poprawnie łączy wyrazy w związki frazeologiczne, rozpoznaje wyrazy o znaczeniu przeciwnym, bliskoznacznym, wyrazy pokrewne i wyrazy wieloznaczne;
- f) poprawnie formułuje proste wypowiedzenia: zdanie pojedyncze, zdanie złożone, równoważnik zdania, wykrzyknienie, w celu trafnego wyrażenia swojej myśli i komunikacji z innymi osobami.

Propozycja lektur do wspólnego i indywidualnego czytania:

H.Ch. Andersen - Baśnie (do wyboru)

C. Centkiewicz - Anaruk, chłopiec z Grenlandii

W. Cichoń - Cukierku, ty łobuzie!

A.Frączek - Rany Julek. O tym jak Julian Tuwim został poetą.

L.Kołąkowski - Kto z was chciałby rozweselić pechowego nosorożca?

M.Kruger- Karolcia

A.Lindgren - Dzieci z Bullerbyn

H.Lofting - Doktor Dolittle i jego zwierzęta

B.Tylicka - O krakowskich psach i kleparskich kotach. Polskie miasta w baśniach i legendach.

Ł. Wierzbicki - Afryka Kazika

Ł. Wierzbicki - Dziadek i niedźwiadek

## 2. Edukacja matematyczna

- 1) Osiągnięcia w zakresie rozumienia stosunków przestrzennych i cech wielkościowych. Uczeń:

- a) określa i prezentuje wzajemne położenie przedmiotów na płaszczyźnie i w przestrzeni;
- b) określa i prezentuje kierunek ruchu przedmiotów;
- c) porównuje przedmioty pod względem wyróżnionej cechy wielkościowej, np. długości, szerokości, wysokości, masy, dokonuje klasyfikacji przedmiotów.

- 2) Osiągnięcia w zakresie znajomości pojęcia liczby. Uczeń:

- a) odczytuje i zapisuje za pomocą cyfr liczby od zera do miliona;
- b) porównuje i przekształca liczby, rozumiejąc znaczenie cyfry zapisanej w miejscu jedności, dziesiątek, setek itd., porządkuje liczby od najmniejszej do największej i odwrotnie;
- c) określa kolejność, posługując się liczbą porządkową, np. trzecie miejsce, czwarty rząd, rok dwutysięczny, rok dwa tysiące siedemnasty
- d) porównuje liczby z zastosowaniem znaków:  $<$ ,  $=$ ,  $>$ ;

- 3) Osiągnięcia w zakresie posługiwania się liczbą. Uczeń:

- a) dodaje i odejmuje, mnoży i dzieli w pamięci, wykonuje proste obliczenia, opracowuje własną strategię obliczeń, poprawnie zapisuje przeprowadzone obliczenia, posługuje się znakiem równości, znakami czterech podstawowych działań i nawiasami, biegle mnoży i dzieli w zakresie 100;
- b) stosuje pisemne dodawanie i odejmowanie w zakresie liczb dwucyfrowych oraz mnożenie i dzielenie przez liczbę jednocyfrową w zakresie tysiąca, a także w poszerzonym zakresie liczbowym;
- c) wykorzystuje liczby do wykonania pomiaru długości: odcinków, boków figur geometrycznych, długości, szerokości, wysokości, np. grzbietu książki z dokładnością do centymetra, długości boiska z dokładnością do metra oraz pomiaru pojemności i masy, używając określeń: cięższy, lżejszy, kilogram, dekagram, gram; wykonuje obliczenia pieniężne;
- d) zamienia podstawowe jednostki miar, np. metry w centymetry, zapisuje wyniki pomiarów w postaci wyrażen dwumianowanych.

- 4) Osiągnięcia w zakresie czytania tekstów matematycznych. Uczeń:

- a) analizuje i rozwiązuje zadania tekstowe proste i wybrane złożone, stwierdza, co w zadaniu jest dane i niewiadome, dobiera działania odpowiednie do warunków zadania, układa w logicznym porządku dane, obrazki, teksty, dostrzega problem matematyczny, tworzy własną strategię jego rozwiązania;
- b) świadomie posługuje się odwrotnością działań przy rozwiązywaniu najprostrzych problemów i zadań, wykorzystuje własności działań przy obliczaniu wyników;
- c) rozwiązuje i układa zadania, zagadki i łamigłówki matematyczne, polecenia i instrukcje, wykorzystuje w tym procesie własną aktywność artystyczną, techniczną,

konstrukcyjną; wybrane działania realizuje przy pomocy prostych aplikacji komputerowych.

- 5) Osiągnięcia w zakresie pojęć kształtowanych intuicyjnie, użytecznych względem innych kierunków edukacji i sytuacji życiowych. Uczeń:
- a) tworzy zbiory w sytuacjach życiowych, poprzez klasyfikowanie przedmiotów z uwagi na wyodrębnione cechy, określa i porównuje liczebność zbiorów, tworzy katalogi, foldery podczas pracy na komputerze, wyodrębnia zbiory jako elementy środowiska społeczno-przyrodniczego itp.;
  - b) rozpoznaje i kreśli linie: krzywe, łamane, proste, odcinki prostokątne, równoległe oraz figury geometryczne, wykorzystując siatkę kwadratową; określa ich własności, wyodrębnia w konstrukcjach z otoczenia: koło, kwadrat, trójkąt, prostokąt;
  - c) dzieli na dwie i cztery równe części, np. kartkę papieru, czekoladę; używa pojęć: połowa, dwa i pół, cztery równe części, czwarta część;
  - d) dokonuje równomiernego rozłożenia przedmiotów użytkowych, obiektów w konstrukcjach i pracach plastycznych, dostrzega rytm w środowisku przyrodniczym, w sztuce użytkowej i innych wytworach człowieka, obecnych w środowisku dziecka;
  - e) wykonuje obliczenia pieniężne, zamienia złotówki na grosze i odwrotnie;
  - f) posługuje się zegarem, stoperem, aplikacjami telefonu, tabletu, komputera i wykonuje proste obliczenia dotyczące czasu, posługuje się jednostkami czasu: doba, godzina, minuta; zapisuje daty, np. swojego urodzenia, bieżącą, posługuje się kalendarzem i odczytuje oraz zapisuje znaki rzymskie co najmniej do XII;
  - g) mierzy temperaturę za pomocą termometru oraz odczytuje ją; odczytuje prognozę pogody z symbolicznego zapisu;
  - h) dokonuje obliczeń szacunkowych w różnych sytuacjach życiowych;
  - i) mierzy długość i szerokość, waży, odmierza płyny; używa określeń: litr, pół litra, ćwierć litra, oblicza obwód za pomocą narzędzi pomiarowych, w różnych sytuacjach życiowych;
  - j) bawiąc się, wykorzystuje gry planszowe, logiczne i strategiczne, np. warcaby, szachy; przekształca je, tworząc własne strategie i zasady organizacyjne.

### 3. Edukacja środowiskowa

#### 1) Osiągnięcia w zakresie rozumienia środowiska społecznego. Uczeń:

- a) identyfikuje się z grupą społeczną, do której należy: rodzina, klasa w szkole, drużyna sportowa itp., a także społeczność lokalna, naród; respektuje normy i reguły postępowania w tych grupach;
- b) ocenia własne postępowanie i zachowania innych kolegów, koleżanek, uzasadnia swoją wypowiedź;
- c) przyjmuje konsekwencje swojego uczestnictwa w grupie i własnego w niej postępowania, prezentując swym zachowaniem wartości, takie jak: godność, honor, sprawiedliwość, obowiązkowość, odpowiedzialność, przyjaźń, życzliwość, umiar, powściągliwość, pomoc, zadośćuczynienie, przepraszanie, wdzięczność oraz inne respektowane przez środowisko szkolne;
- d) rozumie, iż wszyscy ludzie posiadają prawa i obowiązki, zna własne prawa i obowiązki, przestrzega ich i stosuje je w codziennym życiu;
- e) przedstawia siebie i grupę, z którą się identyfikuje, zapisuje swój adres, adres szkoły, zawód i miejsce pracy rodziców; posługuje się tymi danymi wyłącznie w sytuacjach bezpiecznych dla siebie i reprezentowanych osób; dla bezpieczeństwa własnego jest powściągliwy w używaniu danych osobistych w sytuacjach nowych i wirtualnych;
- f) rozpoznaje i nazywa wybrane grupy społeczne, do których nie należy, a które wzbudzą jego zainteresowania i oczekiwania poznawcze, np. drużyny i kluby sportowe, zespoły artystyczne, a także inne narodowości;
- g) stosuje we właściwej sytuacji słowa: porozumienie, umowa; uczestniczy w wyborach samorządu uczniowskiego w klasie, w szkole; wymienia przykłady powstałych w efekcie porozumień i umów grup społecznych, np. stowarzyszenia pomocy chorym i niepełnosprawnym dzieciom, stowarzyszenia miłośników historii, a także stowarzyszenia dużych grup społecznych, jak miasta i państwa, Unia Europejska;
- h) szanuje zwyczaje i tradycje różnych grup społecznych, narodów, przedstawia i porównuje zwyczaje ludzi, np. dotyczące świąt w różnych regionach Polski, a także w różnych krajach;
- i) wykorzystuje pracę zespołową w procesie uczenia się i komunikuje się za pomocą nowych technologii.

#### 2) Osiągnięcia w zakresie rozumienia środowiska przyrodniczego. Uczeń:

- a) rozpoznaje w swoim otoczeniu popularne gatunki roślin i zwierząt, w tym zwierząt hodowlanych, a także gatunki objęte ochroną;
- b) odszukuje w różnych dostępnych zasobach, w tym internetowych, informacje dotyczące środowiska przyrodniczego, potrzebne do wykonania zadania, ćwiczenia;
- c) rozpoznaje wybrane zwierzęta i rośliny, których w naturalnych warunkach nie spotyka się w polskim środowisku przyrodniczym;
- d) określa typy lasu, wyróżnia warstwy lasu, posiada świadomość znaczenia zdrowotnego i gospodarczego lasu, rozpoznaje i wyróżnia cechy innych ekosystemów, takich jak: pole, łąka, jezioro, rzeka, morze; wyjaśnia ich znaczenie;
- e) prowadzi proste hodowle roślin, wykonuje proste prace pielęgnacyjne dotyczące

- zwierząt domowych (np. psa, kota, chomika, rybek), wykonuje proste prace w ogrodzie i otoczeniu szkoły;
- f) planuje, wykonuje proste obserwacje badawcze, doświadczenia i eksperymenty; prowadzi obserwacje obiektów i zjawisk przyrodniczych, tworzy notatki z obserwacji, wyjaśnia istotę obserwowanych zjawisk według procesu przyczynowo-skutkowego i czasowego;
  - g) chroni przyrodę, wskazuje wybrane miejsca ochrony przyrody oraz parki narodowe, pomniki przyrody w najbliższym otoczeniu – miejscowości, regionie;
  - h) segreguje odpady i ma świadomość przyczyn i skutków takiego postępowania.
- 3) Osiągnięcia w zakresie funkcji życiowych człowieka, ochrony zdrowia, bezpieczeństwa i odpoczynku. Uczeń:
- a) przedstawia charakterystykę wybranych zajęć i zawodów ludzi znanych z miejsca zamieszkania oraz zawodów użyteczności publicznej: nauczyciel, żołnierz, policjant, strażak, lekarz, pielęgniarz, rozumie istotę pracy w służbach mundurowych i medycznych;
  - b) w sytuacji zagrożenia wykonuje telefon alarmowy na policję, pogotowie ratunkowe, posługując się numerami alarmowymi;
  - c) dba o higienę oraz estetykę własną i otoczenia;
  - d) wymienia wartości odżywcze produktów żywnościowych, owoców, warzyw, ma świadomość znaczenia odpowiedniej diety dla utrzymania zdrowia człowieka, ogranicza spożywanie posiłków o dużych walorach smakowych, ale o niskich wartościach odżywczych, zachowuje umiar w spożywaniu produktów słodkich, zna konsekwencje zjadania ich w nadmiarze, wykonuje sałatkę z warzyw, owoców;
  - e) ubiera się odpowiednio do stanu pogody, odczytuje temperaturę powietrza na termometrze, poszukuje informacji na temat pogody, wykorzystując Internet;
  - f) rozróżnia podstawowe znaki drogowe i stosuje przepisy bezpieczeństwa w ruchu drogowym jako: pieszy, rolnik, rowerzysta w miejscach publicznych, przeznaczonych do rekreacji i wypoczynku; przestrzega zasad zachowania się w środkach publicznego transportu zbiorowego;
  - g) stosuje się do zasad bezpieczeństwa w szkole, odnajduje drogę ewakuacyjną, rozpoznaje znaki, symbole informujące o różnych rodzajach niebezpieczeństw, np. na plaży, basenie kąpielowym, a także przy starej zabudowie, budynkach do rozbioru, zachowuje się zgodnie z informacją w nich zawartą, stosuje zasady bezpiecznej zabawy w różnych warunkach i porach roku;
  - h) w sytuacji zagrożenia zdrowia i życia posługuje się danymi osobistymi w kontakcie ze służbami mundurowymi i medycznymi;
  - i) ma świadomość, że w otoczeniu dzieci mogą pojawiać się różne zagrożenia płynące ze środowiska naturalnego, np. nagła zmiana pogody, huragan, ulewne deszcze, burza, susza oraz ich następstwa: powódź, pożar, piorun; określa odpowiednie sposoby zachowania się człowieka w takich sytuacjach;
  - j) wyjaśnia ostrzeżenia, np. znajdujące się na plakatach, ostrzeżenia słowne wypowiedziane przez nauczyciela lub rodziców o niebezpiecznych lub fałszywych informacjach w publikacjach, w Internecie, zadaje pytania na ten temat i rozmawia o nich z rodzicami, nauczycielem, policjantem;

- k) zachowuje umiar czasowy w kontakcie z technologiami i respektuje przyjęte zasady użytkowania urządzeń oraz netykiety;
  - l) ma świadomość, iż nieodpowiedzialne korzystanie z technologii ma wpływ na utratę zdrowia człowieka;
  - m) ma świadomość pozytywnego znaczenia technologii w życiu człowieka.
- 4) Osiągnięcia w zakresie orientacji w czasie historycznym. Uczeń:
- a) opowiada legendy związane z historią Polski i miejscem, w którym mieszka;
  - b) opowiada o legendarnym powstaniu państwa polskiego, związku legendy z powstaniem godła i barw narodowych, rozpoznaje symbole narodowe: herb narodowy, godło i flagę Polski, hymn Polski, mundur wojskowy, wybrane stroje ludowe, np. związane z regionem Polski, w którym mieszka;
  - c) uczestniczy w świętach narodowych: 11 Listopada, 2 Maja, 3 Maja i innych ważnych dniach pamięci narodowej; przygotowuje się do ich obchodów, wykonuje np. kokardę narodową, biało-czerwony proporczyk; zachowuje się godnie i z szacunkiem podczas śpiewania lub słuchania hymnu, wciągania flagi na maszt itp.;
  - d) rozpoznaje i nazywa patrona szkoły, miejscowości, w której mieszka, wyjaśnia pojęcie „patron”, wymienia imiona, nazwiska np. pierwszego władcy i króla Polski, obecnego prezydenta Polski, wymienia nazwę pierwszej stolicy Polski;
  - e) wyjaśnia znaczenie wybranych zwyczajów i tradycji polskich;
  - f) opisuje znaczenie dorobku minionych epok w życiu człowieka, jest świadomy, iż stosuje w swej aktywności ten dorobek, np. cyfry arabskie i rzymskie, papier, mydło, instrumenty muzyczne: bębny, piszczałki; wyszukuje w Internecie i w innych źródłach interesujące go informacje dotyczące zdarzeń historycznych, momentu powstania czy wynalezienia, np. żarówki, roweru;
  - g) opowiada historię własnej rodziny, przedstawia wybrane postacie i prezentuje ciekawostki o wielkich Polakach, wynalazcach, żołnierzach i innych, np.: królowa Jadwiga, król Bolesław Chrobry, astronom Mikołaj Kopernik, noblistka Maria Skłodowska-Curie, alpinistka Wanda Rutkiewicz, papież Jan Paweł II, nauczycielka, gen. Elżbieta Zawacka „Zo” - cichociemna, postać niedźwiedzia-żołnierza - kapral Wojtek.
- 5) Osiągnięcia w zakresie rozumienia przestrzeni geograficznej. Uczeń:
- a) określa położenie i warunki naturalne swojej miejscowości oraz okolicy, opisuje charakterystyczne formy terenu, składniki przyrody, charakterystyczne miejsca, np. miejsca pamięci narodowej, najważniejsze zakłady pracy, interesujące zabytki, pomniki, tereny rekreacyjne;
  - b) wskazuje na mapie fizycznej Polski jej granice, główne miasta, rzeki, nazwy krain geograficznych;
  - c) czyta proste plany, wskazuje kierunki główne na mapie, odczytuje podstawowe znaki kartograficzne map, z których korzysta; za pomocą komputera, wpisując poprawnie adres, wyznacza np. trasę przejazdu rowerem;
  - d) wymienia nazwę stolicy Polski i charakterystyczne dla niej obiekty, wyjaśnia znaczenie stolicy dla całego kraju, wskazuje na mapie jej położenie;
  - e) przedstawia w krótkiej wypowiedzi ustnej charakterystyczne dla Polski dyscypliny

- sportowe, gospodarcze lub inne, np. artystyczną działalność człowieka, w której nasz kraj odnosi sukcesy lub z niej słynie;
- f) wyznacza kierunki główne w terenie na podstawie długość cienia, określa, z którego kierunku wieje wiatr, rozpoznaje charakterystyczne rodzaje opadów;
  - g) przedstawia położenie Ziemi w Układzie Słonecznym.

#### 4. Edukacja plastyczna

- 1) Osiągnięcia w zakresie percepcji wizualnej, obserwacji i doświadczeń. Uczeń:
  - a) wyróżnia w obrazach, ilustracjach, impresjach plastycznych, plakatach, na fotografiach:
    - kształty obiektów – nadaje im nazwę i znaczenie, podaje części składowe, podobieństwa, różnice, cechy charakterystyczne części składowych;
    - wielkości i proporcje, położenie i oddalenie pojedynczych obiektów i elementów złożonych, różnice w wyglądzie tego samego przedmiotu w zależności od położenia i zmiany stanowiska osoby patrzącej na obiekt;
    - barwę, walor różnych barw, różnice walorowe w zakresie jednej barwy, fakturę;
    - cechy charakterystyczne i indywidualne ludzi w zależności od wieku, płci, typu budowy, cechy charakterystyczne zwierząt, różnice w budowie, kształcie, ubarwieniu, sposobach poruszania się;
  - b) określa w swoim otoczeniu kompozycje obiektów i zjawisk, np.: zamknięte (mozaiki na dywanie, rytmy na przedmiotach użytkowych), otwarte (chmury, papiery ozdobne, pościel, firany), kompozycje o budowie symetrycznej.
- 2) Osiągnięcia w zakresie działalności plastycznej i ekspresji twórczej. Uczeń:
  - a) rysuje kredką, kredą, ołówkiem, patykiem (płaskim i okrągłym) oraz palcem przy użyciu wody, tuszu, a także np. rysuje piórem, węglem, mazakiem;
  - b) maluje kredkami, farbami, tuszami przy użyciu pędzli (płaskich, okrągłych), palców, stempli;
  - c) wydziera, wycina, składa, przylepia, wykorzystując gazetę, papier kolorowy, makulaturę, karton, ścinki tekstylne itp.;
  - d) modeluje (lepi i konstruuje) z gliny, modeliny, plasteliny, mas papierowych i innych, z materiałów naturalnych i przemysłowych (np. szyszki, kasztany, żołędzie, patyki, kora, papier, bibuła, karton, folia metalowa, cienkie druciki, tworzywa, sznurki, opakowania.);
  - e) odbija, powiela za pomocą: kalki, tuszu, farby, stempla wykonanego z ziemniaka, gumy, korka i innych tworzyw, przy pomocy prostych programów komputerowych;
  - f) wykonuje prace, modele, rekwizyty, impresje plastyczne potrzebne do innej aktywności artystycznej, naukowej;
  - g) wykonuje prace i impresje plastyczne jako formy przekazania uczuć, formy przeproszenia, niespodzianki, zadośćuczynienia (np. prezent, zaproszenie);
  - h) przedstawia zjawiska i wydarzenia z otaczającej rzeczywistości, realne i fantastyczne, uwzględniając możliwości ruchu ludzi i zwierząt, przedstawia obiekty indywidualne i sceny złożone, kolejne etapy zdarzeń;
  - i) przedstawia nastroje, stany uczuciowe, własne i inspirowane przeżyciami,

doświadczeniami, marzeniami, stanami pogody, porami roku, utworami literackimi, muzycznymi, filmami, świętami, ważnymi wydarzeniami itp.;

- j) tworzy przy użyciu prostej aplikacji komputerowej, np. plakaty, ulotki i inne wytwory.

3) Osiągnięcia w zakresie wiedzy o sztukach plastycznych. Uczeń:

- a) nazywa dziedziny sztuk plastycznych, np.: malarstwo, rzeźbę, w tym dziedziny sztuki użytkowej, np.: meblarstwo, tkactwo, ceramikę, hafciarstwo, architekturę, grafikę komputerową;
- b) rozpoznaje i nazywa podstawowe tematy dzieł malarskich: pejzaż, portret, scena rodzajowa i nazywa wybrane przykłady dzieł znanych artystów: malarzy, rzeźbiarzy, architektów, np. z regionu swego pochodzenia lub innych;
- c) wyjaśnia pojęcia: oryginał czy kopia obrazu, rzeźby; miniatura obrazu, rzeźby; reprodukcja itp.; wskazuje miejsca prezentacji sztuk plastycznych i uczestniczy w wycieczkach do muzeum, galerii, parku itp.

## 5. Edukacja techniczna

1) Osiągnięcia w zakresie organizacji pracy. Uczeń:

- a) planuje i realizuje własne projekty / prace oraz współdziała w ramach projektów / pracy w grupie;
- b) wyjaśnia znaczenie oraz konieczność zachowania ładu, porządku i dobrej organizacji miejsca pracy ze względów bezpieczeństwa;
- c) ocenia projekty / prace, wykorzystując poznane i zaakceptowane wartości: systematyczność działania, pracowitość, konsekwencja, gospodarność, oszczędność, umiar w odniesieniu do korzystania z czasu, materiałów, narzędzi i urządzeń;
- d) organizuje pracę własną, wykorzystuje urządzenia techniczne i technologie, np. komputer, Internet, zwraca uwagę na zdrowie i zachowanie bezpieczeństwa, ze szczególnym uwzględnieniem selekcji informacji, wykonywania czynności użytecznych, potrzebnych.

2) Osiągnięcia w zakresie znajomości informacji technicznej, materiałów i technologii wytwarzania. Uczeń:

- a) odczytuje podstawowe informacje techniczne i stosuje w działaniu sposoby użytkowania: materiału, narzędzi, urządzenia zgodnie z instrukcją;
- b) korzysta z podstawowych narzędzi pomiarowych (odmierzające długość, pojemność) podczas czynności, takich jak: składanie, zginięcie, przerywanie, przecinanie po linii prostej, przecinanie po łamanej, po okręgu, wycinanie otworów, nakłuwanie, zwijanie, przeplatanie, zawiązywanie, oklejanie, szycie ścięgami przed igłą, krojenie chleba lub innych produktów spożywczych, smarowanie;
- c) stosuje poznaną technologię przy wykonywaniu przedmiotów użytkowych, montowaniu wybranych modeli urządzeń technicznych, np. lampion, latawiec, papierowa zakładka, torba, dekoracja świąteczna z użyciem światła elektrycznego;
- d) wykonuje przedmioty użytkowe, w tym dekoracyjne:
  - z zastosowaniem połączeń nierozłącznych: sklejanie klejem, wiązanie, szycie lub

- zszywanie zszywkami, sklejanie taśmą itp.;
  - używając połączeń rozłącznych: spinanie spinaczami biurowymi, wiązanie sznurkiem, wstążką ozdobną;
  - bez użycia kleju, taśm, zszywek, np. wybrane modele technik origami, modele kartonowe nacinane;
- e) wykonuje przedmioty użytkowe i proste modele techniczne, korzysta z instrukcji, w tym multimedialnych.
- 3) Osiągnięcia w zakresie stosowania narzędzi i obsługi urządzeń technicznych. Uczeń:
- a) wyjaśnia działanie i funkcję narzędzi, urządzeń, wykorzystywanych w gospodarstwie domowym i w szkole;
  - b) posługuje się prostymi narzędziami pomiarowymi, urządzeniami z gospodarstwa domowego, a także urządzeniami dostępnymi w szkole, zgodnie z zasadami bezpiecznego użytkowania.

## 6. Edukacja informatyczna

- 1) Osiągnięcia w zakresie przygotowania do programowania. Uczeń:
- a) układa w logicznym porządku obrazki, piktogramy, teksty, symbole, znaki, samodzielnie tworzy rytmy, sekwencje, zbiory przedmiotów, modeli;
  - b) wykorzystuje w zabawie i nauce szyfry, kody obrazkowe, planuje działanie z ich zastosowaniem;
  - c) tworzy polecenia, sekwencje poleceń, instrukcje, w planowaniu działania posługuje się rozumowaniem przyczynowo-skutkowym;
- 2) Osiągnięcia w zakresie pracy z urządzeniami. Uczeń:
- d) uruchamia komputer i urządzenia współpracujące z komputerem, np. słuchawki, drukarkę, głośniki, zewnętrzny nośnik pamięci, kończy prawidłowo pracę z komputerem;
  - e) korzysta z komputera podczas zadań dotyczących eksperymentowania i poszukiwań w zakresie różnych dyscyplin naukowych;
  - f) wykorzystuje aplikacje komputerowe, doskonali umiejętności, np. pisanie, czytanie, rachowanie, planowania pracy, wykonywania obrazów, plakatów, ulotek;
  - g) posługuje się zasobami Internetu i podręcznikiem elektronicznym w planowaniu pracy, rozwiązywaniu problemu, wykonaniu ćwiczenia, zadania itp.;
  - h) ma świadomość istnienia różnorodnego oprogramowania i dostosowania jego funkcji do rodzaju wykonywanych zadań.

## 7. Edukacja muzyczna

- 1) Osiągnięcia w zakresie słuchania muzyki. Uczeń:
- a) słucha muzyki, eksperymentuje i tworzy własne realizacje muzyczne, np.: zabawy z klaskaniem, pstrykaniem, tupaniem, uderzaniem o uda itp., wyraża ekspresję twórczą zainspirowany muzyką korzystając z różnych technik artystycznych;
  - b) reaguje na sygnały muzyczne jako wstęp i zakończenie działania lub tło w sytuacjach

zadaniowych;

- c) odtwarza muzykę i wykorzystuje jej elementy do tworzenia własnej wypowiedzi muzycznej, nadaje znaczenie elementom muzyki np. przekształca fragment znanej melodii tworząc piosenkę klasy;
  - d) słucha, poszukuje i identyfikuje źródła dźwięku;
  - e) integruje słuchaną muzykę z ruchem;
  - f) odróżnia dźwięki muzyki, np. wysokie - niskie, długie - krótkie, ciche - głośne, głosy ludzkie: sopran, bas, odróżnia i nazywa wybrane instrumenty muzyczne;
  - g) rozróżnia na podstawie słuchanego utworu muzykę: smutną, wesołą, skoczną, marszową itp.;
  - h) rozróżnia muzykę wykonywaną przez solistę, chór, orkiestrę.
- 2) Osiągnięcia w zakresie improwizacji ruchowej, rytmiki i tańca. Uczeń:
- a) przedstawia ruchem treść muzyczną, np. dynamikę, nastrój, wysokość dźwięku, tempo oraz treść pozamuzyczną, np. znaczenie utworu, fabułę, odczucia;
  - b) interpretuje ruchem schematy rytmiczne;
  - c) uczestniczy w zabawach rytmicznych ze śpiewem, bawi się wyliczankami, rymowankami, rytmizowanymi tekstami, tworzy improwizacje ruchowe na ich temat;
  - d) porusza się i tańczy według utworzonych przez siebie układów ruchowych, z rekwizytem, bez rekwizytu do muzyki i przy muzyce;
  - e) tworzy sekwencje i układy poruszania się do ulubionych przez siebie utworów muzycznych, wykorzystuje je do animacji zabawy w grupie;
  - f) tańczy według układów ruchowych charakterystycznych dla wybranych tańców, w tym tańców integracyjnych - tańce ludowe polskie, innych krajów Europy i świata - zgodnie z własnymi oczekiwaniami poznawczymi;
- 3) Osiągnięcia w zakresie wykonawczym:

a) śpiew; uczeń:

- śpiewa różne zestawy głosek, sylaby otwarte i zamknięte, wykorzystując poznane melodie;
- naśladuje odgłosy zwierząt;
- nuci poznane melodie, śpiewa piosenki podczas zabawy, nauki, uroczystości szkolnych, świąt, w tym świąt narodowych;
- bawi się melodią i tekstem piosenek, przekształca tekst lub melodię;
- wykonuje pląsy, dostosowując ruch do śpiewanego tekstu;
- śpiewa kilka wybranych krótkich piosenek w języku obcym;
- śpiewa kilka wybranych utworów wokalnych (śpiewanki, przyśpiewki, piosenki, pieśni), charakterystycznych dla tradycji i zwyczajów polskich oraz kilka utworów patriotycznych i historycznych;
- śpiewa, dbając o prawidłową postawę, artykulację i oddech, przy zachowaniu naturalnej skali głosu;
- rozpoznaje i śpiewa hymn Polski, przyjmuje stosowną postawę, recytuje tekst hymnu;

b) tworzenie źródeł dźwięku i ich wykorzystanie; uczeń:

- wykonuje instrumenty z m.in.: materiału naturalnego, pudełek, kartonów, puszek, piasku, grochu, ryżu, papieru, słoików, butelek, wykorzystuje tak powstałe instrumenty do akompaniamentu, realizacji dźwięku podczas zabaw i zadań edukacyjnych, organizacji koncertów i przedstawień teatralnych;
- stosuje, np. tupanie, klaskanie, pstrykanie, uderzanie o uda, jako akompaniament przy wykonywaniu piosenek, podczas różnych przedsięwzięć artystycznych: audycji, prezentacji, koncertów, przedstawień szkolnych itp.;

c) gra na instrumentach; uczeń:

- gra własne i zadane przez nauczyciela schematy rytmiczne;
- wykonuje tematy rytmiczne wybranych, znanych utworów muzycznych (ludowych, popularnych, dziecięcych, klasycznych, wokalnych, instrumentalnych, polskich, zagranicznych), z użyciem instrumentów perkusyjnych;
- realizuje schematy i tematy rytmiczne, a także eksperymentuje przy użyciu np. piszczałek, gwizdków, kogucików na wodę, materiału naturalnego, papieru;
- wykonuje akompaniament zintegrowany ze śpiewem;
- eksperymentuje i poszukuje dźwięków, fragmentów znanych melodii przy użyciu, np.: dzwonków, ksylofonu, fletu prostego, flażoletu – flecika polskiego;
- gra melodie piosenek i utworów instrumentalnych, np.: na dzwonkach, ksylofonie, flecie prostym, flażolecie – fleciku polskim lub innym.

4) Osiągnięcia w zakresie znajomości form zapisu dźwięku. Uczeń:

- a) wyjaśnia różne formy zapisu dźwięków, muzyki, np. nagranie przy pomocy komputera, dyktafonu, telefonu, czy zapis przy pomocy notacji muzycznej;
- b) zapisuje w zabawie z instrumentami perkusyjnymi dźwięki, np. poprzez układ piktogramów, klocków rytmicznych, kolorów, liczb, czy obrazków; szyfruje, koduje, wykorzystuje utworzony zapis w zabawie;
- c) wykorzystując komputer, odszukuje w internetowych zasobach zapisy utworów polskich kompozytorów, np. Fryderyka Chopina, Wojciecha Kilara, zapisy melodii i piosenek dla dzieci, piosenek historycznych i patriotycznych itp.;
- d) podczas gry na wybranym instrumencie: dzwonkach, ksylofonie, flecie prostym, flażolecie – fleciku polskim, korzysta, przy pomocą nauczyciela lub samodzielnie, z wybranego zapisu melodii.

## 8. Wychowanie fizyczne

1) Osiągnięcia w zakresie utrzymania higieny osobistej i zdrowia. Uczeń:

- a) utrzymuje w czystości ręce i całe ciało, przebiera się przed zajęciami ruchowymi i po ich zakończeniu; wykonuje te czynności samodzielnie i w stosownym momencie;
- b) dostosowuje strój do rodzaju pogody i pory roku w trakcie zajęć ruchowych na świeżym powietrzu i w pomieszczeniu;
- c) umiejętnie wykorzystuje własną aktywność ruchową do organizacji nauki i

- odpoczynku, wyjaśnia znaczenie ruchu w procesie utrzymania zdrowia;
- d) przygotowuje we właściwych sytuacjach i w odpowiedni sposób swoje ciało do wykonywania ruchu, np. kilkugodzinnej wycieczki, wędrówki;
  - e) ma świadomość znaczenia systematyczności i wytrwałości w wykonywaniu ćwiczeń;
  - f) uznaje, że każdy człowiek ma inne możliwości w zakresie sprawności fizycznej, akceptuje sytuację tych dzieci, które z uwagi na chorobę czy powikłania z niej wynikające, nie mogą być sprawne w każdej formie ruchu; wyraża zrozumienie i empatię poprzez zachowanie wynikające z akceptacji tych wartości.
- 2) Osiągnięcia w zakresie sprawności motorycznych. Uczeń:
- a) przyjmuje podstawowe pozycje do ćwiczeń: postawa zasadnicza, rozkrok, wykrok, zakrok, stanie jednoonóż, klęk podparty, przysiad podparty, podpór przodem, podpór tyłem, siad klęczny, skrzyżny, skulony, prosty;
  - b) pokonuje w biegu przeszkody naturalne i sztuczne, biega z wysokim unoszeniem kolan, biega w połączeniu ze skokiem, przenoszeniem przyborów np. piłki, pałeczki, z rzutem do celu ruchomego i nieruchomego, bieg w różnym tempie, realizuje marszobieg;
  - c) rzuca i podaje jednorącz, w miejscu i ruchu, oburącz do przodu, znad głowy, piłką małą i dużą, rzuca małymi przyborami na odległość i do celu, skacze jednoonóż i obunóż ze zmianą tempa, kierunku, pozycji ciała, skacze w dal dowolnym sposobem, skacze przez skakankę, wykonuje przeskok zawrotny przez ustawioną ławeczkę, naskoki i zeskoki, skoki zajęcze;
  - d) jeździ na dostępnym sprzęcie sportowym, np. hulajnodze, rolkach, rowerze, sankach;
  - e) wykonuje ćwiczenia zwinnościowe: skłony, skrętoskłony, przetoczenie, czołganie, podciąganie, czworakowanie ze zmianą kierunku i tempa ruchu, wspina się, mocowanie w pozycjach niskich i wysokich, podnoszenie i przenoszenie przyborów;
  - f) wykonuje przewrót w przód z przysiadu podpartego;
  - g) wykonuje ćwiczenia równoważne bez przyboru i z przyborem, np. ławeczce gimnastycznej;
  - h) samodzielnie wykonuje ćwiczenia prowadzące do zapobiegania wadom postawy.
- 3) Osiągnięcia w zakresie różnych form rekreacyjno-sportowych. Uczeń:
- a) organizuje zespołową zabawę lub grę ruchową z wykorzystaniem przyboru lub bez;
  - b) zachowuje powściągliwość w ocenie sprawności fizycznej koleżanek i kolegów – uczestników zabawy, respektuje ich prawo do indywidualnego tempa rozwoju, radzi sobie w sytuacji przegranej i akceptuje zwycięstwo np. drużyny przeciwnej, gratuluje drużynie zwycięskiej sukcesu;
  - c) respektuje przepisy, reguły zabaw i gier ruchowych, przepisy ruchu drogowego w odniesieniu do pieszych, rowerzystów, rolkarzy, biegaczy i innych osób, których poruszanie się w miejscu publicznym może tworzyć zagrożenie bezpieczeństwa;
  - d) uczestniczy w zabawach i grach zespołowych, z wykorzystaniem piłek koszykowych, siatkowych, ręcznych i nożnych;
  - e) wykonuje prawidłowo elementy charakterystyczne dla gier zespołowych: rzuty i chwyt ringo, podania piłki do partnera jednoonóż i oburącz w miejscu lub w ruchu,

odbicia piłki, kozłowanie w miejscu i w ruchu, podania piłki w miejscu i w ruchu, prowadzenie piłki, strzał do celu;

- f) układa niekonwencjonalne zespołowe zabawy ruchowe i w nich uczestniczy, ma świadomość, iż sukces w takiej zabawie odnosi się dzięki sprawności, zaradności i współdziałaniu.

## 9. Edukacja językowa. Język obcy nowożytny

### 1) Osiągnięcia w zakresie słuchania. Uczeń:

- a) wykonuje polecenia nauczyciela wypowiedziane w danym języku obcym; reaguje werbalnie i niewerbalnie adekwatnie do polecenia;
- b) reaguje werbalnie i niewerbalnie na proste polecenia nauczyciela;
- c) bierze udział w zabawie wykorzystującej proste piosenki i wierszyki, nagrania audio i wideo;
- d) rozumie proste teksty literackie (opowiadania, bajki, historyjki), zawierające opracowany materiał słownikowy, wspierane obrazkami, gestami, rekwizytami i inne teksty kultury, o ile otrzymuje dodatkowe wyjaśnienia;
- e) rozróżnia znaczenie wyrazów o podobnym brzmieniu w obrębie zbioru wyrazów opracowanych podczas zajęć.

### 2) Osiągnięcia w zakresie mówienia i realizacji dźwięków. Uczeń:

- a) słuchając wypowiedzi nauczyciela, powtarza słowo, związek wyrazowy, wypowiedzenie;
- b) używa podstawowych zwrotów np. grzecznościowych; informuje: kim jest, ile ma lat, z jakiego kraju pochodzi;
- c) zadaje pytania i udziela odpowiedzi w zakresie opracowanego słownictwa;
- d) recytuje wiersze, śpiewa piosenki, bierze udział w prezentacjach umiejętności językowych np. teatrzyk, nagranie wypowiedzi z wykorzystaniem komputera i innych urządzeń cyfrowych;
- e) bawi się śpiewankami i rymowankami wzmacniającymi poprawność artykulacji;
- f) używa podczas zabaw poznanych słów lub zwrotów;
- g) w miarę możliwości kontaktuje się z rówieśnikami, posługującymi się danym językiem obcym.

### 3) Osiągnięcia w zakresie czytania i pisania. Uczeń:

- a) czyta wyrazy i zdania, nadając im polskie znaczenia;
- b) posługuje się słownikami i środkami multimedialnymi;
- c) zapisuje wyrazy oraz zdania;
- d) układa samodzielnie krótką wypowiedź pisemną.

### 4) Osiągnięcia w zakresie wiedzy ogólnej dotyczącej języka. Uczeń wskazuje kraj, w którym ludzie posługują się wybranym językiem, poprawnie wypowiada nazwę kraju i jego stolicy, opisuje jego flagę.

## 10. Edukacja językowa. Język mniejszości narodowej lub etnicznej

- 1) Osiągnięcia w zakresie świadomości własnego dziedzictwa narodowego lub etnicznego. Uczeń:
  - a) dostrzega i rozumie wartość swego języka ojczystego, ma świadomość swojej tożsamości narodowej lub etnicznej;
  - b) poznaje elementy przyrody, kultury materialnej i duchowej mniejszości narodowej lub etnicznej, do której należy;
  - c) poznaje elementy historii mniejszości narodowej lub etnicznej, do której należy.
- 2) Osiągnięcia w zakresie odbioru wypowiedzi i zawartych w nich informacji. Uczeń:
  - a) uważnie słucha wypowiedzi i korzysta z przekazywanych informacji;
  - b) czyta ze zrozumieniem teksty literackie oraz informacyjne dostępne na I etapie edukacyjnym;
  - c) wyciąga wnioski z przesłanek zawartych w tekście;
  - d) wyszukuje w tekście potrzebne informacje i w miarę możliwości korzysta ze słowników i encyklopedii przeznaczonych dla dzieci na I etapie edukacyjnym;
  - e) zna formy użytkowe: życzenia, zaproszenie, zawiadomienie, list, notatka do kroniki;
  - f) zna i stosuje formy grzecznościowe w kontaktach międzyludzkich.
- 3) Osiągnięcia w zakresie tworzenia wypowiedzi. Uczeń:
  - a) tworzy w formie ustnej i pisemnej: kilkudzaniową wypowiedź, krótkie opowiadanie i opis, list prywatny, życzenia, zaproszenie;
  - b) dobiera właściwe formy komunikowania się w różnych sytuacjach społecznych;
  - c) przejawia wrażliwość estetyczną w wypowiedziach inspirowanych twórczością dla dzieci, tworzy, przekształca i rozwija swoje wypowiedzi;
  - d) uczestniczy w rozmowach: zadaje pytania, udziela odpowiedzi i prezentuje własne zdanie;
  - e) poszerza zasób słownictwa poprzez kontakt z tekstami literackimi i innymi tekstami kultury;
  - f) zna alfabet: rozróżnia litery, głoski, znaki fonetyczne; dzieli wyrazy na sylaby; oddziela wyrazy w zdaniu, oddziela zdania w tekście i poprawnie je zapisuje (zgodnie z elementarnymi zasadami ortografii i interpunkcji);
  - g) pisze czytelnie i estetycznie;
  - h) przepisuje teksty, pisze z pamięci i ze słuchu; w miarę swoich możliwości samodzielnie realizuje pisemne zadania domowe.
- 4) Osiągnięcia w zakresie analizy i interpretacji tekstów kultury. Uczeń:
  - a) w tekście literackim wybiera określone fragmenty, określa czas i miejsce akcji, wskazuje głównych bohaterów;
  - b) czyta i recytuje, z uwzględnieniem interpunkcji, intonacji, akcentów, poprawnej wymowy;
  - c) wykorzystuje teksty literackie do tworzenia własnych wypowiedzi;
  - d) czyta wskazane teksty literackie i wypowiada się na ich temat;

e)pod kierunkiem nauczyciela korzysta z podręczników i zeszytów ćwiczeń oraz innych środków dydaktycznych.

**Lista lektur i innych tekstów kultury z języków mniejszości narodowych (ukraińskiego, białoruskiego, litewskiego) i języka etnicznego (łemkowskiego).**

**JEZYK UKRAIŃSKI**

**Klasa I**

- ☐ Українські народні казки:
  - ☐ „Рукавичка”
  - ☐ „Казка про котика і півника”
  - ☐ „Розум та щастя”
  - ☐ „Півник і двоє мишенят”
- ☐ Чубач Ганна „Українська мова”
- ☐ Глазовий Павло гумореска «Хитра макітра»
- ☐ Мамчич Олеся «Будить мама ведмежатко»
- ☐ Українка Леся «Біда навчить»
- ☐ Вознюк Леся «Через річку»

Піосенки і inne teksty kultury do wyboru

**Klasa II**

- Українські народні казки
  - „Телесик”
  - „Солом’яний бичок”
  - „Колобок”
  - „Про двох цапків”
- Костецький Анатолій „Моя кишенька”
- Моруга Василь „Чому я спізнився? ”
- Сухомлинський Василь „Сива волосинка”
- Чемерис Валентин «Чорна кішка, або магічне число «сім»»
- Михайлюк Климентій «Калина»

Піосенки і inne teksty kultury do wyboru

**Klasa III**

- Українські народні казки
  - „Коза-дереза”
  - „Названий батько”
  - „Кривенька качечка”
- Легенда «Бабине літо»
- Руданський Степан „Старий вовк”
- Українка Леся „Казка про Оха-Чародія”
- Франко Іван „Старе добро забувається”

Козленко Наталія «Незалежна і Єдина»  
Piosenki i inne teksty kultury do wyboru

## **JĘZYK BIAŁORUSKI**

### **Klasa I**

Фама Ляшонак - “Сцежачка да школы”  
Тадзіяна Кляшторная – “Ветлівыя словы”  
Даір Слаўковіч - “Разумны аловак”  
Уладзімір Ліпскі - “Прыгоды нуліка”  
Віктар Швед - “Градкі”  
Яраслаў Пархута - “Казка пра вясёлку”  
Васіль Вітка – “Бусел”  
Юльян Тувім – “Ліст да ўсіх дзяцей наконт адной вельмі важнай справы”  
Беларуская народная казка “Як курачка пеўніка ратавала”  
Беларуская народная казка “Каза-манюка”

Piosenki i inne teksty kultury do wyboru

### **Klasa II**

Васіль Вітка - “Козачка”  
Віктар Швед – “Восені плады”  
Артур Вольскі - “Дзеці”  
Вера Вярба - “Бабуліны казкі”  
Ніл Гілевіч - “Мама”  
Васіль Вітка - “Вялікдзень”  
Барыс Сачанка - “Настачка”  
Генадзь Шэмет - “Месяцы”  
Беларуская народная казка - “Як кот звяроў напалохаў”  
Беларуская народная казка – “Пшанічны каласок”

Piosenki i inne teksty kultury do wyboru

### **Klasa III**

Пятрусь Броўка – “Надыход восені”  
Алесь Ставер – “У грыбах”  
Валянтына Пашкевіч – “Як людзі навучыліся есці бульбу?”  
Васіль Вітка – “Твой род, твая радзіма”  
Уладзімір Ягоўдзік - “Каляды”  
Віктар Швед - “Бусел верны Беларусі”  
Кастусь Кірэнка – “Ляцелі птушкі”  
Алесь Бадак - “Таполінка”  
Галіна Васілеўская – “Усмешка”  
Беларуская народная казка “Залатая яблынька”

Piosenki i inne teksty kultury do wyboru

## **JĘZYK ŁITEWSKI**

## Klasa I

Avyžius Jonas – *Ožio daržas*

Marcinkevičius Justinas – *Grybų karas*

Mieželaitis Eduardas – *Zuikis Puikis*

Palčinskaitė Violeta – *Lietaus nykštukai*

Vytė Nemunėlis – *Meškiukas Rudnosiukas*

Wybrane baśnie ludowe. W tym: *Dangus griūva; Kaip gaidelis pono dvarą griovė; Ropė;*

*Vilkas ir ožiukai; Vištytė ir gaidžiukas*

Wybór publicystyki z prasy i innych tekstów kultury.

## Klasa II

Boruta Kazys – *Ažuolas ir baravykas*

Marcinkevičius Justinas – *Mano knygelės*

Matutis Anzelmas – *Tuoj ir rytoj*

Saja Kazys – *Pasaka apie du karalius*

Sakalauskas Vanagėlis Ksaveras – *Du draugai ir meška*

Ušinskas Konstantinas – *Vėjas ir saulė*

Vainilaitis Martynas – *Ežio namas*

Wybrane baśnie ludowe. W tym: *Katinėlis ir gaidelis; Kiškio lūpos; Trys broliai*

Wybór publicystyki z prasy i innych tekstów kultury.

## Klasa III

*Eglė, Šiurpilio ežerų karalienė* (podanie)

*Kaip kunigaikštis Gediminas įkūrė Vilnių* (podanie)

Landsbergis Vytautas V. – *Skrudėlytė Birutė*

Marcinkevičius Justinas – *Laukinė kriaušė*

Matutis Anzelmas – *Aš kalbuosi su giria*

Sakalauskas Vanagėlis Ksaveras – *Pavasario svečiai*

Žemaitė – *Kiškeliai*

Wybrane baśnie ludowe. W tym: *Senelis ir anūkas; Sigutė; Vargšas ir besotis*

Wybór publicystyki z prasy i innych tekstów kultury.

## JĘZYK ŁEMKOWSKI

### Klasa I

Мелянія Римар *Рахуванка*

Мелянія Римар *Вітер і сонечко*

Акым Олеяр *Водичка*

Акым Олеяр *Когутик*

Єва Вансач *Медведику не буд смутний*

Іван Головчак *Усьміх*

Марійка Підгірянкa *Котик*

Теодор Докля *Найкраиша в світі*

Михал Ковач *Руки*

Миколай Скубан *І я добрий*

Piosenki i inne teksty kultury do wyboru

## Klasa II

Іван Русенко *Птах, рыба і рак*  
Анна Гальчак *Осін в лісі*  
Теодор Докля *Нашы приятелі в зимі*  
Петро Муryanка *Горы Карпаты*  
Яков Дудра *Лемківська весна*  
Миколай Кочиш *Хмара на вершку тополі*  
Серафима Макай *Буря*  
Народны слова *Дівча стратило ягнятка*  
Народны слова *Гусар буду*  
Народны слова *Горы наші*

Piosenki i inne teksty kultury do wyboru

## Klasa III

Мелянія Римар *Тыжден*  
Мелянія Римар *Братя*  
Нестор Репела *Дорогій мі*  
Яков Дудра *Сьпівайте Лемкы*  
Анна Гальчак *Рідне слово*  
Петро Муryanка, *Чом то?*  
Петро Муryanка *Оповідання діда Юстина*  
Анна Гальчак *Дуга*  
Іван Головчак *\*\*\*Горы наші, горы*  
Янко Фейса *О люде*

Piosenki i inne teksty kultury do wyboru

## 11. Edukacja językowa. Język regionalny – język kaszubski

- 1) Osiągnięcia w zakresie słuchania. Uczeń:
  - a) słuchając wypowiedzi nauczyciela, powtarza: wyraz, związek składniowy, zdanie, ocenia swoją wypowiedź;
  - b) reaguje werbalnie i niewerbalnie na polecenia nauczyciela;
  - c) słucha piosenek i wierszyków, nagrań audio i wideo – rozumie ich sens;
  - d) słucha krótkich opowiadań, bajek, historyjek zawierających opracowany materiał słownikowy i wyjaśnia ogólny ich sens, łączy słuchany tekst z analizą przedstawianych obrazów i gestów;
  - e) rozróżnia znaczenie wyrazów o podobnym brzmieniu w obrębie zbioru wyrazów opracowanych podczas zajęć.
- 2) Osiągnięcia w zakresie mówienia i realizacji dźwięków. Uczeń:
  - a) używa podstawowych zwrotów np. grzecznościowych, informuje: kim jest, ile ma lat, z jakiego kraju pochodzi;
  - b) zadaje pytania i udziela odpowiedzi w zakresie opracowanego słownictwa;
  - c) recytuje wiersze, śpiewa piosenki, bierze udział w prezentacjach umiejętności językowych np. teatrzyk, nagranie wypowiedzi telefonem itp.;
  - d) bawi się śpiewankami i rymowankami wzmacniającymi poprawność artykulacji;
  - e) używa poznane wyrazy lub zwroty, podczas zabaw, recytuje teksty.
- 3) Osiągnięcia w zakresie czytania i pisania. Uczeń:
  - a) zna wszystkie litery alfabetu kaszubskiego, czyta wyrazy i zdania;
  - b) podczas czytania i określania znaczenia wyrazów posługuje się słownikami i środkami multimedialnymi;
  - c) przepisuje wyrazy i zdania, pisze z pamięci;
  - d) układa samodzielnie krótkie wypowiedzi pisemne.
- 4) Osiągnięcia w zakresie rozumienia kultury kaszubskiej. Uczeń:
  - a) wskazuje region kaszubski na mapie Polski;
  - b) wskazuje elementy kultury regionu kaszubskiego, np. stroje, zwyczaje, święta;
  - c) określa elementy przyrody i krajobrazu regionu kaszubskiego, przedstawia ważne zdarzenia z historii regionu.

## 12. Etyka

- 1) Osiągnięcia w zakresie rozumienia podstawowych zasad i pojęć etyki. Uczeń:
  - a) ma świadomość, że jako osoba ludzka posiada swoją niezbywalną godność oraz, że wszystkie inne osoby także posiadają taką godność;
  - b) odkrywa wolność jako wartość przypisaną osobie, także osobie w jego wieku;
  - c) dostrzega, że granice jego wolności wytycza godność i dobro innych osób, np. z kręgu rodziny, klasy, rówieśników;

- d) odkrywa, że jego wybór rodzi konsekwencje, które dotyczą jego samego;
- e) próbuje dostrzegać, że każdy podejmowany w sposób wolny wybór wymaga wzięcia odpowiedzialności;
- f) dostrzega, że lepiej poznać siebie, bardziej się rozwija i czerpie szczęście w relacji z innymi osobami niż w samotności;
- g) odkrywa, że współtworzy grupy, które można nazwać wspólnotą i które są mu szczególnie bliskie, np. rodzinę, klasę, naród;
- h) ma świadomość, że każdej osobie ludzkiej, także jemu, należy się szacunek; że szacunkiem należy obdarzać także wspólnoty osób – rodzinę, klasę, naród (ojczyznę), religię – a także symbole tych wspólnot;
- i) w otaczającym go świecie oraz w świecie poznawanych tekstów (książek, filmów, obrazów, gier) rozpoznaje i nazywa dobro i zło; wyjaśnia swoje zdanie;
- j) rozróżnia pomiędzy dobrem a doraźnie odczuwaną przyjemnością; rozpoznaje swoje działania, zachowania w tych kategoriach; rozpoznaje dobro jako źródło swojego i innych szczęścia;
- k) odkrywa, że grupa, której jest członkiem, ustanawia swoje zasady (normy) i oczekuje ich respektowania; ma świadomość, że każda grupa ma normy, według których postępują jej członkowie.

## 2) Osiągnięcia w zakresie stosowania poznanych zasad. Uczeń:

- a) szanuje godność osobową innych i swoją, wyraża to swoim zachowaniem werbalnym i niewerbalnym;
- b) uwzględnia coraz częściej godność i dobro innych osób, podejmując decyzję o działaniu;
- c) wyraża szacunek wobec osób, wspólnot, symboli w sytuacjach codziennych i uroczystych, przejawiając właściwe zachowanie;
- d) wchodzi w relacje z innymi osobami (rówieśnikami, nauczycielami), szanując to, co jest wartością dla nich i nazywając to, co jest wartością dla niego;
- e) wskazuje, nazywa i charakteryzuje to, co rozpoznaje jako dobre lub złe, np. bohatera literackiego, postać z gry, zachowania swoje i innych;
- f) rozpoznaje i nazywa zasady (normy) obowiązujące w jego wspólnotach (rodzinie, klasie, szkole) i przestrzega ich.

## Warunki realizacji

1. Koncepcja podstawy odnosi się bezpośrednio do osiągnięć polskiej pedagogiki wczesnoszkolnej, uwzględnia także Zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2006/962/WE z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie [Dz. U. L 394 z 30.12.2006].
2. Podstawa programowa edukacji wczesnoszkolnej zawiera cele do osiągnięcia przez dziecko na końcu pierwszego etapu kształcenia, sformułowane w postaci tzw. efektów kształcenia. Dokument dzieli się na trzy części:

- 1) zadania szkoły,
- 2) cele ogólne – wizerunek ucznia kończącego klasę trzecią, opisany jako zestaw osiągnięć w czterech naturalnych obszarach rozwoju: fizycznym, emocjonalnym, społecznym i poznawczym;
- 3) cele szczegółowe, które osiąga uczeń na końcu trzeciej klasy w odniesieniu do konkretnych dyscyplin naukowych.

Uwagi zawarte w części pierwszej adresowane są do wszystkich organizatorów edukacji najmłodszego ucznia w szkole. Szkoła, realizując tak określone zadania, tworzy uczniom środowisko umożliwiające osiąganie celów edukacyjnych zawartych w podstawie programowej.

Cele ogólne to wskazówki dla nauczycieli i swoistego rodzaju punkty odniesienia, względem których nauczyciele planować będą pracę z uczniami na trzy lata, aby po zakończeniu trzeciej klasy dojrzałość fizyczna, emocjonalna, społeczna i poznawcza uczniów umożliwiła im rozpoczęcie nauki na drugim poziomie edukacyjnym.

Część trzecia, najbardziej szczegółowa, kierowana jest do autorów programów nauczania na poziomie klas I – III oraz wydawców podręczników szkolnych, a także nauczycieli samodzielnie piszących programy nauczania. Szczegółowe cele w poszczególnych dyscyplinach naukowych mają być wyznacznikiem konstrukcji stosownych strategii, doboru metod i technik nauczania, adekwatnych do potrzeb i oczekiwań poznawczych dzieci. Autorzy programów i podręczników szkolnych oraz nauczyciele, posługując się trzecią częścią podstawy, projektują sposoby osiągania celów w niej zawartych, czyli konkretną koncepcję uczenia.

Podstawa programowa spełnia, zatem określone funkcje:

- 1) wyznacza szkole zadania – szkoła i nauczyciele je realizują;
- 2) wskazuje cele do osiągnięcia przez dziecko – uczeń je osiąga;
- 3) wskazuje cele osiągane przez dziecko – nauczyciel lub autor programu czy podręcznika opracowuje sposoby osiągania celów przez dziecko.

Codzienna praca nauczyciela wyznaczona jest przez realizowany i interpretowany program nauczania, oparty na podstawie programowej.

Nauczyciel, diagnozując umiejętności uczniów, ich możliwości i oczekiwania poznawcze, może tak organizować ich pracę, aby uczniowie osiągnęli cele wykraczające poza zapisy podstawy programowej. Podstawa przedstawia osiągnięcia możliwe do uzyskania przez całą populację dzieci w danym wieku.

Podstawa programowa nie służy żadnym podmiotom do opracowywania testów zewnętrznych, przeznaczonych do badania umiejętności dzieci przy końcu klasy trzeciej oraz w ciągu roku szkolnego. Badanie takie zgodne, z metodyką nauczania na tym etapie edukacyjnym, przygotowują samodzielnie nauczyciele uczniów klas trzecich, odnosząc się bezpośrednio do zrealizowanego programu nauczania, zawierającego cele kształcenia opisane w podstawie

programowej. W badaniu odwołują się wyłącznie do treści, w tym materiału słownikowego, na których grupa dzieci badanych pracowała z nauczycielem przez trzy lata.

Edukacja w klasach I – III realizowana jest w postaci kształcenia zintegrowanego, które w całości przeprowadza nauczyciel nauczania początkowego. Kształcenie zintegrowane obejmuje: integrację czynnościową, metodyczną, organizacyjną, treściową. Podstawową formą organizowania pracy dziecka nie powinna być klasyczna lekcja szkolna, lecz dzień jego wielokierunkowej aktywności. Edukacja wczesnoszkolna ma ukazać uczniowi scalony obraz świata, który może być badany z wykorzystaniem metod specyficznych dla różnych edukacji. Optymalne warunki dla takiego kształcenia stwarza nauczanie zintegrowane. Założeniem koncepcji nauczania zintegrowanego jest konieczność wieloaspektowej aktywizacji dziecka, potrzeba stałego diagnozowania jego osiągnięć rozwojowych, wspieranie funkcji stymulujących rozwój i odrzucenie funkcji selekcyjnych. Elementem integrującym poszczególne kierunki edukacji jest język w jego aspekcie semiotycznym. Dziecko ujmując całościowo rzeczywistość, odczuwa potrzebę wyrażania swoich doznań i przeżyć za pomocą systemu znaków. Są to znaki języka mówionego, stosunków wielkościowych, geometrycznych, ilościowych, technik plastycznych, ekspresji ruchowej, muzycznej.

Organizatorzy edukacji dzieci w klasach I – III, pochylając się nad oczekiwaniami poznawczymi uczniów, posługują się własnymi, twórczymi rozwiązaniami w zakresie wdrożenia zadań wynikających z podstawy programowej. Uczenie się jako proces twórczy samo w sobie wyklucza jeden wzór organizacyjny czy metodyczny. Nauczyciel organizując zajęcia dla dzieci, planuje proces wychowania, w którym realizowane zadania pomagają uczniom poznać wartości i rozwijać swe zachowania w kierunku, adekwatnych do tych wartości, postaw. Integralną częścią planu wychowawczego jest plan działań dydaktycznych.

Organizatorzy edukacji w klasach I – III, biorąc pod uwagę trzy naturalne strategie uczenia się dzieci: percepcyjno-odtwórczą, percepcyjno-wyjaśniającą i percepcyjno-innowacyjną, tworzą możliwości realizacji zadań wynikających z podstawy programowej, poprzez stosowanie różnorodnych metod, technik uczenia dzieci, także metod organizacyjnych, łącznie z klasami autorskimi. Nauczyciel prowadzący klasę zna funkcję stosowanych metod, a jego warsztat pracy opiera się na współczesnych podstawach naukowych.

Nauczyciel, wybierając techniki i metody nauczania, dostosowuje je do stylu uczenia się swoich uczniów. Organizuje kształcenie oparte na sukcesie budującym poczucie własnej wartości dzieci, rozwija motywację i zamiłowanie do dalszej nauki. Dla zapewnienia ciągłości procesu edukacji nauczyciele klas I - III powinni znać podstawę programową wychowania przedszkolnego oraz zorganizować dostosowany do potrzeb dzieci okres adaptacji dzieci w szkole. Nauczyciel pracuje w oparciu o dopuszczony do użytku w szkole program nauczania. Proces edukacji przybiera różne formy: pracy całym zespołem, pracy w grupach, pracy indywidualnej, wyprowadzany jest z naturalnych sytuacji edukacyjnych rozwijając się w kierunku realizacji oczekiwań poznawczych dzieci.

Nauczyciele organizują edukację dzieci jako dynamiczny proces nadawania osobistego sensu i rozumienia ciągle zmieniającej się rzeczywistości, a nie jako przekaz gotowych informacji.

Proces edukacji umożliwia eksplorację świata, zdobywanie nowych doświadczeń i interakcję z otoczeniem. Na tej podstawie uczeń buduje swoją wiedzę.

Nauczyciele, przygotowując plan pracy z dziećmi, odwołują się do istoty poszczególnych edukacji przedstawionych w podstawie programowej, a opisanej szerzej w programach nauczania.

Istotą edukacji polonistycznej jest proces poznawania języka mówionego i pisanego w kontakcie ze światem zewnętrznym, w tym z otoczeniem społeczno – przyrodniczym oraz kulturą regionalną i narodową. Nadrzędną wartością edukacji polonistycznej staje się, zatem nauka komunikatywnego posługiwania się przez dzieci językiem ojczystym w mowie i w piśmie z umiejętnością czytania w stopniu umożliwiającym płynne uczenie się dziecka na pierwszym i kolejnych etapach edukacyjnych.

Istota edukacji matematycznej prowadzi do poznania pojęć podstawowych, takich jak: liczba, działanie arytmetyczne. Nauczyciel zobowiązany jest, zatem tak planować zajęcia, aby wiedza matematyczna stopniowo układała się w logicznie powiązany system, prowadzący od myślenia konkretno-obrazowego w kierunku myślenia pojęciowego. Pomaga w tym spiralny układ treści.

Istotą edukacji środowiskowej i jej rezultatem są określone pojęcia, których rozumienie jest zawsze pochodną obserwacji i doświadczenia jako wyniku celowego spostrzegania. Nauczyciel, zatem dba o organizację przestrzeni, w której dzieci mogą eksplorować, obserwować i doświadczać. Ta przestrzeń nie zamyka się wyłącznie w obrębie klasy czy budynku szkoły.

Edukacja muzyczna, która z uwagi na swą specyfikę doskonali percepcję słuchową, sferę emocjonalną, wrażliwość estetyczną i ekspresję twórczą, w kształceniu zintegrowanym jest codziennym elementem aktywności dzieci. Muzykowanie wspiera motywację do działań grupowych, wpływa także na nastrój uczniów, co ma wielkie znaczenie w procesie organizacji grupy.

Nieodzownym elementem codziennych doświadczeń uczniów w klasach I - III są wszelkie działania wykorzystujące mnogość technik plastycznych. Istotą edukacji plastycznej jest umożliwienie dzieciom postrzegania wartości wizualnych, które zawarte są w otoczeniu, w naturze. Uczeń, poprzez ich przeżywanie, rozwija swoją sferę duchową. Dzieci, mając naturalną potrzebę wyrażania swych doznań wewnętrznych, wykorzystują do tego techniki plastyczne, muzykowanie, działania konstrukcyjne. Znaczenie tych działań jest równorzędne z aktywnością polonistyczną czy matematyczną, a dzięki integracji czynnościowej, organizacyjnej i metodycznej działania te wspomagają rozwój mowy i myślenia.

Istotą edukacji technicznej jest praca dziecka, a podejmowane przez dziecko zadania techniczne prowadzą do konstrukcji form użytkowych. Te zaś nauczyciel włącza do kolejnych działań jako materiał dydaktyczny, ukazując dzieciom ich funkcjonalność. Nadrzędna wartość zadań technicznych to określone umiejętności oraz sprawności techniczne, w tym manualne.

Proces edukacji w klasach I - III opiera się na podstawowych potrzebach dzieci. Jedną z najważniejszych jest tzw. głód ruchu. Dla zabezpieczenia zdrowego rozwoju, zajęcia ruchowe odbywają się każdego dnia jako element kształcenia zintegrowanego. Wskazane jest, aby co najmniej jedna godzina zajęć wychowania fizycznego w tygodniu odbywała się na sali gimnastycznej, z dostępem do wszelkich środków i sprzętów sportowych. Nauczyciel, planując pracę swego zespołu uczniów, uwzględnia wszelkie zabawy i gry ruchowe, zapobiegające wadom postawy oraz ćwiczenia kształtujące nawyki utrzymania prawidłowej postawy. W klasach I - III wiele zajęć, w tym ruchowych, nauczyciel organizuje na świeżym powietrzu.

Przygotowując uczniów do myślenia abstrakcyjnego w przyszłości i podstaw programowania, nauczyciel wykorzystuje treści wszystkich edukacji, stopniowo przybliżając dzieciom pojęcia z edukacji informatycznej. W początkowej fazie przeprowadza zajęcia informatyczne, wykorzystując przestrzeń klasy, organizując aktywność dzieci z wykorzystaniem liczmanów, gier planszowych, materiału naturalnego czy form plastycznych, technicznych wykonanych przez dzieci, nie używa zaś komputerów czy innych urządzeń. Edukacja informatyczna wprowadza dzieci w świat pojęć: zbiory, rytmy, pytania, sekwencje, planowanie działania, logiczny ciąg itd., wykorzystując do tego zabawy i gry interakcyjne, zabawy i gry planszowe, w tym strategiczne. Praca natomiast z urządzeniem np. komputerem, tabletem powinna dotyczyć wszelkich zadań i ćwiczeń wynikających z programu nauczania treści wszystkich edukacji. Jeżeli szkoła nie dysponuje możliwością organizacji kąpka informatycznego w klasie, np. z dostępem do dwóch, trzech komputerów dla dzieci, nauczyciel powinien mieć dostęp do tzw. mobilnego sprzętu, który w razie potrzeby może sprawnie zainstalować w swojej klasie. W miarę możliwości, po wstępnym etapie, uczniowie winni mieć możliwość korzystania ze szkolnej pracowni komputerowej.

Klasa w edukacji wczesnoszkolnej jest przestrzenią umożliwiającą swobodny ruch, pracę w różnorodnych grupach, przy stołach, a także na odpowiednio przygotowanej podłodze (np. dywan, wykładzina).

Wyposażenie klasy w meble potrzebne do zajęć nie ogranicza uczniom możliwości przyjmowania różnorodnych pozycji ciała w trakcie nauki i zabawy.

Krzesła, stoły i meble, a także tablice, wykładziny czy dywan umożliwiają zarówno pracę całym zespołem, jak i pracę w małych grupach, z możliwością indywidualizacji i realizacji oczekiwań poznawczych dzieci.

Zagospodarowanie przestrzeni umożliwia skupienie uwagi uczniów, rozwijanie różnorodnej aktywności, a także możliwość odpoczynku.

Klasa wyposażona jest w urządzenia techniczne, których parametry informują o możliwości stosowania urządzenia w edukacji, np. tablica interaktywna o charakterze pasywnym, oświetlenie zbliżone do naturalnego światła.

Klasa wyposażona jest w narzędzia i środki dydaktyczne przeznaczone na ten etap edukacyjny, ze szczególnym uwzględnieniem dużej liczby atrakcyjnych elementów manipulacyjnych przeznaczonych do samodzielnego eksperymentowania i uczenia się zgodnego z preferowanymi zdolnościami poznawczymi.

Nauczyciel ma dostęp do różnorodnych narzędzi i pomocy umożliwiających przeprowadzanie zajęć: ruchowych, muzycznych, plastycznych, technicznych, informatycznych np. piłki, skakanki, woreczki, słupki, grzechotki, sztalugi, komputery itd. Jeżeli szkoła nie dysponuje możliwościami wyposażenia każdej klasy nauczania początkowego w powyższe narzędzia, organizatorzy edukacji umożliwiają mobilny do nich dostęp np. przenośny zestaw komputerowy.

W klasie powinna znajdować się tablica gładka z liniaturą, siecią kwadratową umożliwiającą dziecku naukę pisania.

Nauczyciel dobiera środki i narzędzia dydaktyczne do sali zgodnie z potrzebami zespołu klasowego i specyfiką stosowanych metod.

Wyposażenie klasy umożliwia prezentację wytworów pracy uczniów np. sztalugi, parawany, instalacje, tablice korkowe itp.

Podręczniki nauczania i materiały ćwiczeniowe, wszelkie artykuły pomocnicze przygotowywane przez wydawnictwa mają charakter wspierający organizację procesu edukacji. Nie są środkiem i narzędziem wiodącym w kształceniu zintegrowanym.

Nauczyciel odpowiada za taką aranżację klasy która umożliwia i zachęca dzieci do samodzielnego poszukiwania, odkrywania i badania wiedzy.

Wystrój klasy ma charakter zmienny, odzwierciedla aktualną tematykę pracy dzieci. Zawiera elementy przygotowane przez nauczyciela i uczniów.

Nauczyciel likwiduje zbędne elementy dekoracji sali i pomoce dydaktyczne, które aktualnie nie służą realizacji programu. Dbą, aby wystrój sali stwarzał optymalne warunki uczenia się sprzyjające integracji sensorycznej.

Aranżacja wnętrza począwszy od ustawienia mebli, a także elementów dekoracji umożliwia optymalną pracę metodą wybraną przez nauczyciela.